

Я. В. Леонов

*к. е. н., доц., доцент кафедри менеджмент фізичної культури,
Харківська державна академія фізичної культури*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СПОРТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ya. Leonov

PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Physical Culture

STRATEGIC MANAGEMENT OF DEVELOPMENT OF SPORTS INDUSTRY IN MODERN CONDITIONS OF MANAGEMENT

У статті досліджено роль спортивної індустрії на сучасному етапі розвитку України. Значення ролі спортивної індустрії в сучасному світі стає все більш соціальним й політичним фактором (здоровий спосіб життя, профілактика захворювань, створенні умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприянні досягненню її фізичної та духовної досконалості), дозволить підвищити рівень людського потенціалу та надасть позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві. Залучення всього населення до занять фізичною культурою і спортом, а також досягнення спортсменів на міжнародних змаганнях є незаперечним доказом життєздатності та духовної сили нації, а також її політичної значності.

Визначено проблеми щодо розвитку спортивної індустрії в Україні, які пов'язані з невідповідністю вимогам сучасності та світовим стандартам ресурсного забезпечення, відсутністю сталих традицій та мотивації щодо достатнього рівня фізичної активності населення, що в свою чергу потребує пошуку нових підходів щодо управління спортивною індустрією.

Проаналізовано сучасний стан розвитку спортивної індустрії. Аналіз демографічної ситуації в Україні показав, що чисельність населення станом на 01.12.2017 року складала 42131,1 тис. осіб постійного населення і 42300,7 тис. осіб наявного населення. Для порівняння ситуації, що склалася, варто звернути увагу на перепис населення за підсумками 2001 року: населення країни становило 48240,9 тис. осіб постійного населення і 48457,1 тис. осіб наявного населення. Отже, у 2017 році у порівнянні з 2001 роком населення України як постійного, так і наявного скоротилося на 13%. Варто відзначити, що станом на 2016 рік Україна посіла 186 місце з 226 країн світу за рівнем народжуваності (10,5 народжених на 1000 чоловік), У 2017 році Україна займала вже 189 місце з 226 країн за рівнем народжуваності (10,3 народжених на 1000 чоловік). Отже виявлено погіршення показників природного відтворення і механічного руху населення.

Доведено, що впровадження інструментарію стратегічного управління в розвиток спортивної індустрії, сутність якого полягає в передбаченні змін ресурсної та інфраструктурної бази, визначенні пріоритетів розвитку, формулюванні цільових установок і обмежень, що стає можливим завдяки об'єднанню зусиль органів державного, регіонального та громадського управління, спрямованих на реалізацію стратегічних цілей. При цьому, стратегічні напрями розвитку спортивної індустрії повинні бути націлені на залучення найбільшої кількості осіб до занять фізичною культурою і спортом, незалежно

від рівня доходів, соціального стану та віку, що дозволить підвищити загальний рівень здоров'я населення, збільшити тривалість життя та рівень народжуваності. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці стратегій і програм, які сприятимуть ефективному розвитку спортивної індустрії в Україні.

The article examines the role of the sports industry at the present stage of development of Ukraine. The importance of the role of the sports industry in the modern world is becoming an increasingly social and political factor (healthy lifestyle, disease prevention, creating conditions for comprehensive harmonious human development, promoting physical and spiritual perfection), increase human potential and provide a positive image of the state. the world community. Involvement of the entire population in physical culture and sports, as well as the achievement of athletes in international competitions is an indisputable proof of the viability and spiritual strength of the nation, as well as its political significance.

Problems with the development of the sports industry in Ukraine have been identified, which are related to non-compliance with modern requirements and world standards of resource provision, lack of stable traditions and motivation for a sufficient level of physical activity. , which in turn requires the search for new approaches to the management of the sports industry.

The current state of development of the sports industry is analyzed. The analysis of the demographic situation in Ukraine showed that the population as of Dec. 1, 2017 was 42,131.1 thousand people of permanent population and 42,300.7 thousand people of the current population. To compare the current situation, it is worth paying attention to the 2001 census: the country's population was 48,240.9 thousand permanent residents and 48,457.1 thousand current population. Thus, in 2017, compared to 2001, the population of Ukraine, both permanent and cash, decreased by 13%. It is worth noting that as of 2016, Ukraine ranked 186th out of 226 countries in terms of birth rate (10.5 births per 1,000 people). In 2017, Ukraine ranked 189th out of 226 countries in terms of birth rate (10.3 births per 1,000 births). man). Thus, the deterioration of natural reproduction and mechanical movement of the population was revealed.

It is proved that the introduction of strategic management tools in the development of the sports industry, the essence of which is to anticipate changes in resource and infrastructure, setting development priorities, formulating targets and constraints, which is possible by combining efforts of state, regional and public administration. to achieve strategic goals. At the same time, strategic directions of development of the sports industry should be aimed at attracting the largest number of people to physical culture and sports, regardless of income, social status and age, which will improve overall health, increase life expectancy and fertility. Prospects for further research are to develop strategies and programs that will contribute to the effective development of the sports industry in Ukraine.

Ключові слова: спортивна індустрія, масовий спорт, здоровий спосіб життя, фізична активність, стратегічне управління, стратегія, розвиток.

Key words: sports industry, mass sports, healthy lifestyle, physical activity, strategic management, strategy, development.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний етап розвитку України в умовах євроінтеграції, впровадженні нових реформ та децентралізації вимагає побудову моделі забезпечення конкурентоспроможності країни у довгостроковій перспективі. Досягнення індикативних показників моделі неможливе без створення умов для зростання добробуту населення, національної самосвідомості і забезпечення довгострокової соціальної стабільності. Формування бази для збереження і поліпшення фізичного і духовного здоров'я громадян в значній мірі сприяє вирішенню зазначеного завдання. У той же час, істотним чинником, що визначає стан здоров'я населення, є підтримання оптимальної фізичної активності кожної людини протягом усього життя.

Світовий досвід показує, що механізмом оздоровлення населення, досягнення самореалізації та самовираження, а також засобом боротьби проти асоціальних явищ – є масовий спорт, питанням розвитку якого, держави надають особливу значимість.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні дослідники Платонов В. Н., Гречишніков А. Л., Кузнецов П. К., Ваторопін А. С., Самигін С. І., Мічуда В. П., Жуляев В. М. та ін. у своїх наукових працях розкривали проблеми розвитку масового спорту, однак проблемним залишається питання ролі стратегічного управління в розвитку масового спорту.

Мета дослідження: визначити роль стратегічного управління в розвитку спортивної індустрії в сучасних умовах господарювання.

Викладення основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Значення ролі спортивної індустрії в сучасному світі стає все більш соціальним й політичним фактором. Залучення всього населення до занять фізичною культурою і спортом, а також досягнення спортсменів на міжнародних змаганнях є незаперечним доказом життєздатності та духовної сили нації, а також її політичної значності.

Актуальним, в даному дослідженні є той факт, що в Україні існують проблеми щодо здоров'я населення, які пов'язані з недостатньою фізичною активністю, і призводять до демографічної кризи.

Аналіз демографічної ситуації в Україні показав, що чисельність населення станом на 01.01.2018 року складала 42216,8 тис. осіб постійного населення і 42386,4 тис. осіб наявного населення. Для порівняння ситуації, що склалася, варто звернути увагу на перепис населення за підсумками 2001 року: населення країни становило 48240,9 тис. осіб постійного населення і 48457,1 тис. осіб наявного населення. Отже, у 2017 році у порівнянні з 2001 роком населення України як постійного, так і наявного скоротилося на 12,5% [1]. Варто відзначити, що станом на 2016 рік Україна посіла 186 місце з 226 країн світу за рівнем народжуваності (10,5 народжених на 1000 чоловік), 4 місце – за рівнем смертності (14,4 померлих на 1000 чоловік) після Лесото, Болгарії та Литви; 5 місце – за рівнем природного спаду населення (3,9 вибули на 1000 чоловік) після Болгарії, Сербії, Латвії та Литви; 13 місце з 235 країн світу за рівнем загального убутку населення (3,9 вибули на 1000 чоловік). А вже у 2017 році ситуація ускладнилася і Україна займала вже 189 місце з 226 країн за рівнем народжуваності (10,3 народжених на 1000 чоловік) [2]. Отже виявлено погіршення показників природного відтворення і механічного руху населення.

Аналізуючи негативну динаміку демографічної ситуації, що склалася в Україні, не можна не звернути увагу, на таке поняття, як індекс людського розвитку – це інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Він є стандартним інструментом при загальному порівнянні рівня життя різних країн і регіонів. Згідно з доповіддю Організації Об'єднаних Націй про людський розвиток за 2015 рік, Україна посіла 81 місце у світовому рейтингу (для порівняння, можна відмітити Білорусь, яка займала 50 місце у рейтингу, або Казахстан – 56 місце), а вже у 2016 році – Україна займає 84 місце, при цьому Білорусь – 52 місце, а Казахстан – 56 місце. Отже рейтингові позиції України погіршуються [3]. При цьому, згідно доповіді ООН, одними з основних цілей сталого розвитку країни є: забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх людей в будь-якому віці.

Отже, особливу увагу варто звернути на зростання усвідомлення необхідності вирішення проблем забезпечення і організації занять фізичною культурою і спортом, з ціллю підвищення фізичної активності населення, як складової частини здорового способу життя. До того ж, результати всеукраїнського опитування свідчать, що на початку ХХІ століття достатній рівень оздоровчої рухової активності мали лише 3% населення України віком від 16 до 74 років, середній рівень – 6%, низький рівень – 33% населення [4].

Відмітимо, що в останні роки, у розвинених країнах світу, з метою поліпшення рівня фізичної активності населення, як одного з головних факторів подолання демографічної кризи, виникла тенденція підвищення ролі держави та місцевих органів влади у розвитку масового спорту, який вносить важливий внесок в економічну і соціальну згуртованість.

Аналізуючи поняття масового спорту, сучасні дослідники надають йому різні характеристики. Так, наприклад, Гречишніков А. вважає, що під масовим спортом слід розуміти систему занять населення окремими видами спорту або фізичними вправами з метою фізичного самовдосконалення, яка не має основною метою участь у змаганнях і отримання спортивного розряду, учасники якої не мають протипоказань до занять комплексами лікувальних вправ [5]. Кузнецов П. вказує на те, що масовий спорт являє собою особливий соціальний інститут, орієнтований на створення загальнодоступної і демократичної системи занять фізкультурно-спортивною діяльністю для зміцнення здоров'я, активного і повноцінного дозвілля, підвищення якості життя [6]. В Законі України «Про фізичну культуру і спорт» зазначено, що масовий спорт – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, яка спрямована на забезпечення рухової активності людей під час їх дозвілля для зміцнення здоров'я [7].

Всі ці формулювання вказують на те, що головним завданням масового спорту – є підвищення рівня здоров'я населення.

У той же час, основними характеристиками процесів розвитку масового спорту вважаються: використання в профілактичних і лікувальних заходах, з ціллю морального, естетичного та інтелектуального розвитку населення та відволікання від негативних соціальних явищ, а також підвищення ролі держави в його підтримці.

Розглядаючи розвиток масового спорту в Україні, варто зауважити, що існують певні проблеми, основні причини виникнення яких, пов'язані з кризовою ситуацією, що склалася у сфері фізичної культури і спорту, яка характеризується наступними факторами: невідповідність матеріально-технічної бази для забезпечення фізкультурно-оздоровчої діяльності населення за місцем проживання, роботи та в місцях масового відпочинку; відсутність спортивної інфраструктури, спроможної задовольнити потреби населення у щоденній руховій активності; недостатній рівень забезпечення спортивним інвентарем та обладнанням, що, в свою чергу, пов'язано з нездатністю вітчизняних виробників конкурувати з іноземними; низький рівень проведення засобами масової інформації роз'яснювальної роботи серед населення щодо усвідомлення цінності здоров'я; низький рівень престижності професій у сфері фізичної культури і спорту, матеріального заохочення працівників цієї сфери; недостатній обсяг бюджетного фінансування та неефективне залучення позабюджетних коштів; недостатність регуляторних функцій з боку держави. Особливим фактором, на який варто звернути увагу, є відсутність механізму інвестування у розвиток і популяризацію масового спорту.

Про всі ці проблеми свідчать останні статистичні данні Міністерства молоді та спорту України. Так, в Україні спостерігається щорічне зменшення кількості спортивних споруд, показник яких у 2012 році дорівнював 106361 одиниці, а в же станом на 2016 рік досяг 93959 одиниць. Отже зменшення відбулося на 12402 споруди, що складає 12%. Негативні тенденції виявлено і в кадровій політиці. Так, станом на 2012 рік кількість штатних працівників у сфері фізичної культури і спорту досягала 75631 особу, а вже у 2016 році дорівнювала 66662 особи. Тобто кількість штатних працівників було зменшено на 8969 осіб, що складає 12% [8].

Варто зауважити, що з метою створення умов для реалізації державної політики у сфері зміцнення здоров'я населення, у 2003 році було створено державну організацію - Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», основною метою якої є сприяння формуванню умов для розвитку масового спорту в усіх регіонах України. Однак, дослідження виявило, що в останні роки, показник «кількість центрів» має негативну динаміку. Так, у 2013 році функціонувало 283 центри, а у 2016 році вже 202, отже відбулося зменшення на 81 центр, що склало 29% [8].

Щодо перспектив розвитку масового спорту в регіонах в умовах децентралізації варто звернути увагу на те, що згідно SWOT-аналізу, Харківська область є лідером за рівнем життя серед регіонів України, в якій виявлено дуже високий показник розвитку людського потенціалу та високу якість людського капіталу за параметрами освіченості населення, високу купівельну спроможність, сприятливу екологічну обстановку, налагодженість ефективної системи надання соціальних послуг.

Вирішення існуючих проблем, які виникають на сучасному етапі розвитку України, потребує впровадження нових підходів щодо управління масовим спортом.

Варто відзначити, що досягнення бажаного результату можливе за рахунок введення стратегічного управління в розвиток масового спорту, як перспективного напрямку, що передбачає розробку довгострокових цілей і політики, установок і орієнтирів, нових напрямків діяльності, включає велику кількість важливих організаційних рішень проблем, орієнтованих на майбутнє, пов'язаних з зовнішніми факторами, які не мають контролю.

Зауважимо, що стрижнем стратегічного управління виступає система стратегій, які взаємопов'язані між собою.

Характеризуючи поняття стратегії, варто звернути увагу на формулювання відомих світових вчених, які є основоположниками стратегічного управління. Так, стратегія по І. Ансоффу – це набір правил для прийняття рішень, якими організація керується у своїй діяльності [9]. В свою чергу, А. Чандлер визначає стратегію, як визначення основних довгострокових цілей і завдань організації та затвердження курсу дій, розподіл ресурсів, необхідних для досягнення цих цілей [10]. Таким чином, впровадження стратегічного управління в розвиток масового спорту повинно передбачати:

1. Стратегічне прогнозування, яке визначає перспективи розвитку та оцінює ризики, що в свою чергу дозволить виробити основний підхід до розробки майбутньої стратегії.

2. Визначення перспектив і пріоритетів напрямку подальшого розвитку, а також розробки стратегії.

3. Формування стратегії розвитку та розробку програм.

4. Координацію дій, яка полягає в узгодженні стратегічних рішень, як на державному, так і на регіональному рівнях із залученням громадськості.

5. Моніторинг реалізації стратегії розвитку, який полягає в безперервному спостереженні за процесом виконання стратегічних планів і покликаний завчасно визначати майбутні ризики, виявляти помилки і відхилення від прийнятих стратегій. Отже, сутність стратегічного управління розвитком масового спорту полягає в передбаченні змін ресурсної та інфраструктурної бази, визначенні пріоритетів розвитку, формулюванні цільових установок і обмежень, що стає можливим завдяки об'єднанню зусиль органів державного, регіонального та громадського управління, спрямованих на реалізацію стратегічних цілей.

При цьому, стратегічні напрями розвитку масового спорту повинні бути націлені на залучення найбільшої кількості осіб до занять фізичною культурою і спортом, незалежно від рівня доходів, соціального стану та віку, що дозволить підвищити загальний рівень здоров'я населення, збільшити тривалість життя та рівень народжуваності, а також знизити показники смертності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідженням обґрунтовано роль спортивної індустрії на сучасному етапі розвитку України, як важливого фактору здорового способу життя, профілактики

захворювань, створенні умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприянні досягненню її фізичної та духовної досконалості, що дозволить підвищити рівень людського потенціалу та надасть позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві. При цьому, виявлено проблеми, щодо розвитку спортивної індустрії в Україні, які пов'язані з невідповідністю вимогам сучасності та світовим стандартам ресурсного забезпечення, відсутністю сталих традицій та мотивації щодо необхідності досягнення достатнього рівня фізичної активності населення, що в свою чергу потребує пошуку нових підходів щодо управління. Визначено роль стратегічного управління в розвитку спортивної індустрії, сутність якого полягає в передбаченні змін ресурсної та інфраструктурної бази, визначенні пріоритетів розвитку, формулюванні цільових установок і обмежень, що стає можливим завдяки об'єднанню зусиль органів державного, регіонального та громадського управління, спрямованих на реалізацію стратегічних цілей. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці стратегій і програм, які сприятимуть ефективному розвитку спортивної індустрії в Україні.

Список використаної літератури.

1. Державна служба статистики України, "Чисельність населення України", режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp (доступний на 25.02.2018).
2. Central Intelligence Agency USA, available at: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2054rank.html> (accessed 2 Feb. 2018).
3. United Nations Development Program, "Human Development Report 2016", available at: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf (accessed 2 Jan. 2018).
4. Верховна Рада України (2016), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація" від 09.02.2016 № 42/2016, режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> (доступний на 02.07.2017).
5. Гречишников, А.Л. (2014), "Понятие массовый спорт как объект рассмотрения социологии управления", *Современные проблемы науки и образования*, № 6, режим доступу: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=15789> (доступний на 03.08.2017).
6. Кузнецов П.К. (2013), *Массовый спорт в современной России: социальные факторы воспроизводства и развития: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. социол. наук*, Санкт-Петербург, 2013, 30 с.
7. Верховна Рада України (2017), Закон України "Про фізичну культуру і спорт" від 27.09.2017 № 3808-12, режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page> (доступний на 02.12.2017).
8. Міністерство молоді та спорту України (2017), Звіт з фізичної культури і спорту, режим доступу: <http://dmsu.gov.ua/index/ua/category/55> (доступний на 03.12.2017).
9. Ансофф, И. (2011), *Стратегический менеджмент*, ПИТЕР, Санкт-Петербург, 344 с.
10. Chandler, A.D. (1962), *Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise*, M.I.T. Press, Cambridge. UK.

References.

1. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Population of Ukraine", available at: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp (Accessed 25 Feb. 2018).
2. Central Intelligence Agency USA, available at: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2054rank.html> (accessed 02 Feb. 2018).
3. United Nations Development Program, "Human Development Report 2016", available at: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf (accessed 2 Jan. 2018).
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), National strategy for physical fitness in Ukraine for the period up to 2025 "Physical activity - a healthy lifestyle - a healthy nation", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/42/2016> (Accessed 02 Jul. 2017).
5. Grechishnikov, A. (2014), "The concept of mass sports as an object of consideration of the sociology of management", *Sovremennye problemy nauky y obrazovaniya*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=15789> (Accessed 03 Aug. 2017).
6. Kuznecov P.K. (2013), Mass sport in modern Russia: social factors of reproduction and development, Ph.D. Thesis, Sankt-Peterburh, Russia.
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "About physical culture and sports", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page> (Accessed 02 Dec. 2017).
8. Ministry of Youth and Sports of Ukraine, "Report on physical culture and sports", available at: <http://dmsu.gov.ua/index/ua/category/55> (Accessed 03 Dec. 2017).
9. Ansoff, Y. (2011), *Stratehycheskyj menedzhment* [Strategic management], PYTER, Sankt-Peterburh, Russia.
10. Chandler, A.D. (1962), *Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise*, M.I.T. Press, Cambridge.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2018 р.